

ALMANYA'DA DİTİB CAMİLERİNDE HAFTA SONU UYGULANAN KUR'AN KURSLARININ KISA BİR ANALİZİ

“Hamburg Örneği”

Ömer YILMAZ*

Özet:

Genelde Avrupa'da özelde Almanya'da çok sayıda Türk vatandaşı yaşamaktadır. Diyanet İşleri Başkanlığı ise bu vatandaşlar ve çocuklarına gönderdiği resmi görevliler vasıtasıyla uzun yıllardır din hizmeti sunmaktadır. Şüphesiz sunulan din hizmetinin ağırlığını cami içi faaliyetler ve hafta sonu verilen Kur'an kursu hizmetleri oluşturmaktadır. Bu çalışmada tarafları bağlamında Kur'an kurslarında karşılaşılan belli başlı sorunlar ele alınmıştır. Bu arada öğrencilerle yüz yüze yapılan bir anket akabinde “Hamburg Örneği” adı verilen yeni bir konsept geliştirilmiştir. Çalışmanın sonunda ise genel bazı teklif ve tavsiyelerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Diyanet, Almanya, Kur'an Kursları.

A Short Analysis of Weekend Qur'an Courses Applied at DITIB Mosques in Germany

“The Hamburg Example”

Abstract:

Many Turkish citizens are living in Germany in particular and in Europe in general. The Presidency of Religious Affairs has been offering religious services to these citizens and their children through the official religious men and women for many years. Of course the majority of religious services offered is composed of activities in

* Doç. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

mosques and Qur'an Courses during the weekends. In this study, main problems seen in Qur'an Courses were discussed. Meanwhile, a new concept called the "Hamburg Example" was developed after face to face surveys with students. At the end of the study, some general proposals and recommendations were made.

Key Words: Presidency of Religious Affairs, Germany, Qur'an Courses.

GİRİŞ

Yurtdışında görev yapan din görevlilerimiz, hem Diyanet İşleri Başkanlığı Görev ve Çalışma Yönergesinin 158/b amir hükmü (Yönerge, 10/12/2002 tarih ve 80 sayılı Başkanlık onayı ile yürürlüğe konulmuştur.) hem de taşıdıkları dinî ve kültürel sorumluluklarından dolayı isteyen vatandaşlarımıza ve onların çocuklarına temel dinî bilgiler ve Kur'an öğretmek için büyük gayret göstermektedir. Bu bağlamda Hamburg ve Schleswig-Holstein eyaletlerinde yaklaşık 20.000 Müslüman öğrenci yaşamaktadır. Rakamlar değişkenlik arz etse bile öğrenciler genelde hafta sonları ve okul tatil günlerinde camilere gelmektedir. Bu işte aktif rol oynayan/üstlenen din görevlilerinin büyük özveri ve fedakârlıklarına rağmen öğrencilerin kurslara katılımı noktasında istenilen ölçüde bir başarı sağlandığını söylemek mümkün değildir. Şüphesiz bu başarı eksikliğini sadece bir sebebe indirgemek gerçekçi bir yaklaşım olmaz. Doğrusu "Benim oğlum bina okur, döner döner yine okur" ifadesini haklı çıkarmamak için aynen örgün eğitimde olduğu gibi üçlü saç ayağı (din görevlisi, ebeveyn, dernek) işbirliğinin sağlanmasına büyük bir ihtiyaç duyulmaktadır. Bu makalemizde önce kısaca din ve Diyanet hizmetlerinin Almanya sürecine bakılacak, sonra Kur'an kurslarında tarafları bağlamında görülen belli başlı sorunlar belirtilecek ve daha sonra yapılan istişareler ve anket sonucunda geliştirdiğimiz "Hamburg Örneği"ne atıfta bulunulacaktır. Son olarak da genel bir değerlendirme yapılacak ve bazı tavsiyelerde bulunulacaktır.

I- Almanya'da Diyanet Hizmetlerine Kısa Bir Bakış

Bilindiği gibi 2011 yılında Türklerin Avrupa'ya gelişlerinin 50. yılı çeşitli kültürel ve sosyal etkinliklerle kutlanmıştır. Almanya'da dinî hizmetler açısından hâlâ eksikler olmasına rağmen Müslüman göçmenlerin geldikleri ilk yıllara göre din hizmetleri bağlamında geçmişe oranla günümüzde nicelik ve nitelik açısından olumlu gelişmeler yaşandığı inkâr olunamaz bir vaki'dir. Çünkü Müslümanların göçmen olarak geldikleri 60'lı yıllarda sadece Aachen, Hamburg, Münih ve Berlin şehirlerinde toplam dört cami bulunmaktaydı. Bugün bu sayı farklı dinî teşkilatları da hesaba kattığımız-

da 2300–2500 arasında değişmektedir. Türklerin Almanya'da kendileri için ilk defa cami açmaları 1967 yılında Hannover/Braunschweig'da¹ gerçekleşmiştir. Diyanet İşleri Başkanlığı da 1979 yılında ilk kez maaşı dernekçe ödenmek şartıyla altı ay süreyle Almanya'ya din görevlisi göndermiştir.

Şüphesiz her devletin din ile olan ilişkisinin nevi şahsına münhasır tarihi, kültürel ve sosyolojik boyutları vardır.² 1982 Anayasası'nın 136. maddesi Diyanet İşleri Başkanlığını genel idari yapı içinde anayasal bir kuruluş olarak tarif etmekte ve onu İslam dininin itikat, ibadet ve ahlak ile ilgili konularında vatandaşları aydınlatma göreviyle sorumlu kılmaktadır. Diyanet İşleri Başkanlığının bu anayasal görevi yurtdışında yaşayan Türk vatandaşlarını da kapsamaktadır. Bu anayasal yetkiye dayanan Başkanlık, 1984 yılında 8610 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla yurtdışı teşkilatını kurmuştur. (6002 sayılı yeni teşkilat yasasının 18. Maddesi) peyderpey yüksek tahsilli ilahiyat eğitimi almış ve belli sınavlardan geçmiş din görevlilerinin yurtdışı istihdamı devam etmiş ve bu sayı günümüzde 636 uzun ve 170 kısa süreli olmak üzere 806 kişiye ulaşmıştır. Diyanet İşleri Türk-İslam Birliğine (DİTİB) bağlı camilerde görev yapan Türkiye'den gönderilmiş imamların ülkemizle olan organik bağının Kilise hukuku açısından basit bir mesele gibi görülmediği ve Alman yönetimi ve siyaseti açısından hoş karşılanmadığı bazı çevreler tarafından dile getirilmektedir. Bu olumsuz duruma karşın imamların Almanya'ya gelmeden önce –Goethe Enstitüsü işbirliğiyle mahallinde de devam eden- Almanca dil kursuna tabi tutulmaları bu ülkedeki bazı çevrelere takdir edilmektedir.³

05.07.1984 tarihinde Federal Almanya'daki "Dernekler Yasası"na göre kurulmuş sivil bir teşkilat olan DİTİB (Diyanet İşleri Türk-İslam Birliği), kurulduğu zaman 230 derneği bünyesinde toplamıştı. Teşkilatın web sayfasındaki aktüel bilgilere göre 2011 yılı itibariyle dernek sayısı 896'ya ulaşmıştır. Bu sayı Almanya'da organize olmuş Müslüman cemaatin %70'ine tekabül etmektedir.⁴ Ayrıca yapılan bazı araştırmalara göre bu ülkede yaşayan Müslümanların, %51,5'i DİTİB ve Diyanet İşleri Başkanlığı'nı kendilerini temsil edecek bir üst kuruluş olarak görmektedir.⁵

1 Cemal Tosun, *Din ve Kimlik*, (TDV Yayınları), Ankara 1993, s. 23.

2 Geniş bilgi için bk. Ali Bardakoğlu, *Religion und Gesellschaft neue Perspektiven aus der Türkei*, Köln 2008, s. 63-66, 123-128.

3 Thomas Lemmen, "Der İslam in Deutschland", *İslam- Staat und Moderne Gesellschaft in der Türkei und in Europa*, (K. Adenauer Vakfı Yayınları), Ankara 2005, s. 95-96.

4 Bkz. <http://www.ditib.de/default1.php?id=5&sid=8&lang=en> (21.11.2011)

5 Bk. Dirk Halm "Das öffentliche Bild des İslam in Deutschland", *Die Rolle der Religion im*

Kurulduğu günden bu yana hem yatay hem dikey olmak üzere genişleme ve gelişmesini sürdürmüş olan DİTİB, kendisini sadece din odaklı hizmete tahsis etmekle kalmamıştır. Yaptığı bu faaliyetlerin yanı sıra içinde yaşanılan toplumun şartları ve Müslüman halkın beklenti ve ihtiyaçları doğrultusunda Almanya'daki mevcut kurum ve kuruluşlarla yapılan ortak çalışmalarda başta gençler ve kadınlarımız olmak üzere çok sayıda sosyal, eğitsel ve sportif faaliyetlere de öncülük etmiştir.⁶ Almanya'da Müslüman dördüncü neslin varolduğunu belirterek ilk nesil ile son neslin beklentilerini, ihtiyaçlarını ve mevcut şartları dikkate aldığımızda din hizmetlerinde yeni bir konseptin geliştirilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Bu yüzden genel din hizmeti faaliyetlerinden ayrılıp daha özel bir konu olan Almanya'da çocuk ve gençlere yönelik hafta sonu temel dinî bilgi ve Kur'an kursları programının imkân/imkânsızlıklarına farklı zaviyelerden bakıp Hamburg bölgesinde geliştirilen yeni bir örneğe temas etmek istiyoruz.

II- Hafta Sonu Kurslarında Karşılaşılan Belli Başlı Sorunlar

Avusturya hariç bütün Batı ülkelerinde İslam dini resmi olarak kabul edilmemekte ve Müslümanlar dinî cemaat olarak tanınmamaktadır. Yakın zamanda önce Hamburg, daha sonra Bremen Eyalet Hükümetleri Müslümanlarla bir antlaşma imzalayarak diğer dinlere tanınan eşit hakları Müslümanlara da vermiştir. Bunu diğer eyaletlerin takip etmesi mümkün gözükmemektedir. Almanya'da Berlin ve NRV Eyaleti (Kuzel Ren Vestfalya) eyaleti dışındaki bütün eyaletlerdeki okullarda uygulanan eğitim sistemlerinde İslam din dersi yoktur. Bu nedenle Müslüman öğrenciler bu derse ya hiç katılmamakta ya da Evanjelikler tarafından verilen din derslerini takip etmektedirler.⁷ Bununla birlikte nadiren de olsa bazı okullarda ya ana dil eğitimi içinde, ya da "etik" ve "İslamkunde" adı altında kısmen din dersi verildiğine dair duyumlar alınmaktadır. Hâlbuki bu ülkelerde hatırı sayılır oranda Müslüman öğrenci yaşamaktadır. İstatistiklere göre Almanya genelinde ilköğretime giden 18 yaş altı Müslüman öğrenci sayısı 750.000 civarındadır. Bunların yaklaşık 500.000'ini göçmen Türk çocukları oluşturmaktadır. Görev bölgemiz olan Hamburg'da ise yaklaşık 18.000 öğrenci bulunmaktadır.⁸ İstatistiklere

Integrationsprozess, ed. B. Uçar, (Peter Lang Yayınları), Frankfurt am Main 2010, s. 310.

6 Daha detaylı bilgi için bkz. Ömer Yılmaz, "Göçün 50. Yılında Almanya'da Din Hizmetleri", *Diyabet Avrupa Aylık Dergi*, Sayı 151, Kasım 2011, ss.13-20.

7 Bkz. EKD, İslam in der *Bundesrepublik Deutschland*, Hannover 2004, s. 37.

8 Hamburg Eğitim Ataşeliği verilerine göre 2008-2009 eğitim yılı Türk kökenli öğrenci dağılımı şu şekildedir: Hamburg Eyaleti İlköğretim Türk Öğrenci 2504, ortaöğretim 8631; SH ilköğretim 2922, ortaöğretim 3746. Toplam: 17.803.

göre hafta sonu cami derslerine katılanların oranı yaklaşık %18'dir.⁹ Çeşitli nedenlerden camiler halkın beklentilerine istenilen ölçüde cevap veremese de, ibadethanenin ötesinde çok yönlü bir işlev gördüğü yadsınamaz bir gerçektir. Nitekim III. Din Şurası Kararlarında da camilerin çok yönlü fonksiyonel yapısına atıfta bulunmaktadır.¹⁰ Hafta sonlarında din görevlilerimiz nezaretinde deruhte edilen kurslar, çocuklara temel dinî bilgiler yanında Türk dili ve kültürünün unutulmaması için de büyük katkı sağlamaktadır. Hafta sonları temel dinî bilgi ve Kur'an kurslarında karşılaşılan sorunları dört ana başlık altında mütalaa etmek mümkündür:

a) Din Görevlisi Açısından

Avrupa'da görev yapan din görevlilerinin cami içinde ve dışında pek çok dinî, ilmî, sosyal ve kültürel etkinlikle baş başa kaldıkları, bunları doğrudan ya da dolaylı deruhte ettikleri ve bir rol yığılmasıyla yüzleştikleri görülmektedir.¹¹ 36 din görevlisinin görev yaptığı Hamburg eyaleti göz önüne alındığında akademik anlamda yeterli pedagojik formasyona sahip sadece 9 kişidir. Almanya genelinde ise bu oranın %25–30 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Batı ülkelerinde uygulanan eğitim sistemi hakkında yeterli donanımına sahip bulunmayan bir din görevlisi, ister pedagojik formasyonlu ister pedagojik formasyonsuz olsun, cami ortamında gerçekleştirilen çocuklara/gençlere yönelik kurslar açısından daha başlangıçta bir açmazla karşı karşıya bulunmaktadır. Nitekim Almanca bilemeyen görevlilerimizin yerel makamlarla yeterli diyalog kuramadıkları, gençliğe hitap edemedikleri, Alman kültürü ve tarihi hakkında bilgi sahibi olmadıkları sıkça eleştirilmektedir.¹² O hâlde içinde yaşadığımız çağın da tabii sonucu artık böylesine önem arz eden bir görevi deruhte edecek kimselerin yüksek tahsil yapması, yabancı dil bilmesi ve eğitim formasyonuna sahip olması lüzumlu değil elzemdir.

Keza Kur'an kursları ve öğrencilere yaklaşım bağlamında görevlilerimizin Türkiye'deki unvanlarına bakıldığında da (Müftü, Vaiz, Murakıp, İmam-Hatip, Memur,

9 EKD, *Wieviel Institution Braucht Religion*, Hannover 2004, s.52.

10 Bkz. III. Din Şurası Kararları, Md. 36.

11 Yapılan yaklaşık on beş civarındaki hizmet kalemleri için bk. Ömer Yılmaz, “Yurtdışı Cami ve Cami Dışı Din Hizmetleri”, *Diyanet İlmî Dergi*, Ankara 2006, cilt 42, sayı 1 ss. 59-78.

12 Uzun süre Türkiye'de papazlık yapan ve bazı kitapları Türkçe'ye de çevrilen iyi derece Türkçe konuşan emekli Evanjelik Kilisesi üst düzey din adamlarından biri olan Klautke'nin bu konudaki makalesine bkz., Heinz Klautke'nin, “Federal Almanya ve Batı Berlin'de Müslüman Türkler”, *AÜİFD*, Ankara 1989, c. XXXI, s. 484; Yasemin Karakaşoğlu, *Türk-Alman İlişkilerinde Din Tabu mu?*, “Türk-Alman Sempozyumu”, Körber Vakfı, Hamburg 1997, s. 337; Margot Kaesmann, *Vergesst die Gastfreundschaft Nicht!*, (Ulstein Yayınevi), Berlin 2011, ss. 23-24.

Müezzin-Kayyım, Kur'an Kursu Öğreticisi gibi) bu konuda her birinin yetkin olduğunu söylemek zordur. Doğrusu Türkiye'de mesleği Kur'an kursu öğreticisi olan kişilerin diğer meslektaşlarına göre bu kurslarda daha verimli olduklarını belirtmekte yarar vardır.

Şüphesiz din hizmetinde ilim boyutu çok önemli olmakla birlikte gönül boyutu da büyük bir öneme haizdir. Zira son zamanlarda çok sıkça kullanıldığı hâliyle din görevliliğinden din gönüllüğüne ifadesi de bunu çağrıştırmaktadır.¹³ Nitekim Mevlana'dan alıntıyla cevap bulmaya çalışan Müslüman ilim adamları, gönül dünyası imar edilmiş din görevlisine büyük ihtiyaç duyulduğunu ifade etmektedirler.¹⁴

Din görevlisinin ilmî açıdan yetkinliğine bu denli vurgu yaptıktan sonra onların başarısını doğrudan etkileyen faktörler arasında ellerinde yurtdışı şartlarını dikkate alarak hazırlanmış, aktüel ve yeknesak bir müfredatlarının bulunmadığını söylememiz gerekir. Diyanet İşleri Başkanlığının Avrupa'da görev yapan din görevlilerine yardımcı olmak amacıyla hazırladığı 43 sayfalık özel bir müfredat öğrencilere ağır gelmektedir.¹⁵ Bunlara ilaveten görev yapılan dernekte öğretici bağlamında ders materyali eksik, sınıf sistemi zayıf ve modern aletlerden yararlanma imkânı oldukça kısıtlıdır.

Görevli için diğer bir sorun öğrencilerin derslere düzenli katılımındaki istikrarsızlıktır. Camilerde ara okul tatillerinde de yoğunlaştırılmış kurs programları organize edilmesine rağmen genel itibarıyla cami bünyesinde verilen düzenli kurslar hafta sonlarına münhasır kalmaktadır. Cumartesi günlerini futbol, yüzme vb. spor etkinliklerine katılmak için kullanan öğrenciler, sadece pazar gününü camideki programlara ayırmaktadır. Yine Avrupa'daki okulların yaz tatilleri Türkiye'ye nispetle oldukça kısa olduğundan çocuklar izinlerini geçirmek üzere ebeveynleriyle birlikte Türkiye'ye gelmektedirler. Ayrıca Batı eğitim sisteminde daha özgür yetişen öğrenciler, cami içerisinde oyun alanı bulamadıkları için sessiz ve sakin durmamakta, öğrenciler/din görevlileri de dersler esnasında huzur ve sükûneti sağlamakta sorunlar yaşamaktadır. Doğrusu din görevlilerimizin en fazla ders ortamındaki gürültüden, özellikle de davranış bozukluğuna sahip çocuklardan büyük bir rahatsızlık duyduğu müşahade edilmektedir. Sayıları az/yetersiz olan din görevlileri, bu tip öğrencilerin olduğu ortam-

13 Geniş bilgi için bkz. Ömer Yılmaz, "Din Hizmetinin İlim-Amel-Gönül Boyutu", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sivas 2007, S. XI/II, ss. 419-439.

14 H. Kamil Yılmaz, "Eğitimde Gönül Faktörü, Mevlana Örneği", *Tasavvuf Dergisi*, S. 14, Ankara 2005, ss. 19-21.

15 T.C. Diyanet İşleri Başkanlığı Yurtdışı Teşkilatı Kur'an-ı Kerim ve Dini Bilgiler Kursları Yönergesi ve Müfredatı Programı, Ankara 1997.

larda sükûneti sağlamak için çok fazla enerji harcamakta ve zaman kaybetmektedir.

b) Öğrenci Açısından

Temel dinî bilgiler ve Kur'an öğretiminin temel öznesi her şeyden önce öğrencilerdir. Yurtdışındaki öğrencilerin en çok karşılaştığı sorun, derslerdeki dil problemidir. Yeterli Türkçe dil bilgisine hâkim olmayan/olamayan, üstelik çoğu zaman evinde de ailesiyle Türkçe konuşamayan, konuşmakta zorlanan öğrencinin ana dilini anlamada ve dinî kavramları özümsemede zorlandığı görülmektedir. Bunun yanında bir başka çevre koşullarına göre hazırlanan müfredat ve kitaplar, bunlarda kullanılan dil, üslup ve mantık Batıda doğup büyümüş öğrenci tarafından kolay algılanamamaktadır. Örneğin "İhlâsı okuyalım" dediğiniz zaman öğrenci "ihlâs" kelimesinin ne anlama geldiğini bilmiyor. Yine öğrenci verilen dersin kendisi için aktüel değerini algılamakta zorlanmakta ve soyut kavramların reel âlemdeki karşılığını bilememektedir. Mesele meleğe ve ahirete inanmanın çocuğa sağlayacağı pratik ve pragmatik değer nedir? Hâlbuki din eğitimi uzmanları çocuklara camide verilen din eğitimi için bazı kriterler öne sürmekte ve camide verilen dinî bilginin "günlük olaylar üzerinde düşünme, günlük olaylarla din ve dinî tecrübeler arasında ilişki kurarak sonuç çıkarmayı öğretmeye yönelik olması" gerektiğine değinmektedirler.¹⁶

Avrupa'da kurslara katılan öğrencilerimizde aile içi eğitim ve iletişim eksikliği, psikolojik rahatsızlık, sevgisizlik, aşırı televizyon izleme, bilgisayar ve cep telefonu kullanmadan mütevellit bir dikkat eksikliği sendromu mevcuttur. Bu tip öğrenciler katıldıkları kursların kalitesini de düşürmektedir.

Konuya öğrenci açısından yaklaşıldığında, öğrencilerin camilerde kendilerini rahat hissedebileceği ders ortamı, modern araç ve gereçler ile oyun alanlarının yetersizliği büyük bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Çünkü teknolojik gelişmelerin ve çağdaş yöntemlerin eğitimde yaygın olarak kullanılmasına alışkın bu öğrenciler, günümüz camilerinde klasik usullerle verilen eğitimi ilkel olarak değerlendirmekte ve ciddiyetle takip etmemektedirler. Almanya genelinde camilerimizde sınıf sistemi ya hiç yok ya çok azdır. Olan yerlerdeki sınıflarda da cinsiyete, yaşa ve etnik kökene dayalı homojenlikten söz etmek mümkün değildir. Çoğu derneklerde caminin içinde yapılan derslerde öğrenciler yere oturarak ders yapmak zorundadır. Ayrıca öğrenci yoğunluğu nedeniyle bir çocuğa düşen zaman, öğretici azlığı da dikkate alındığında azami 5-10 dakikayı geçmemektedir. Çocuklar, okuldaki gibi derslerin not sistemiyle

16 Beyza Bilgin, *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*, (Yeni Çizgi Yayınları), Ankara 1995, s. 129.

değerlendirilmediği ve okul başarısındaki gibi bir fayda getirmediği için hafta sonu kurslarına katılımda istikrar göstermemektedirler.

Bütün bunlara ilaveten çocuk eğer ebeveyni tarafından cami derslerine teşvik edilmiyor, takip, ilgi ve sevgi bulamıyorsa arzulanı verim elde edilememektedir. Genelde 12 yaş üstü çocukların camiye bazen ebeveyn zoruyla bazen de kendi istekleriyle geldikleri, 16 yaş üstü gençlerin camide kendi soru/sorunlarına bir yanıt bulamayıp gelmedikleri anlaşılmaktadır. Buna rağmen Müslüman öğrencilerde sevinilecek en önemli husus, dinin kendi iç dünyalarında bir dinamik olarak aktüelliğini korumasıdır. Nitekim Hamburg’da 9. sınıfa giden öğrenciler arasında yapılan bir araştırmaya göre Almanların %17’si dinlerini önemserken Türklere bu oran %73 olarak ortaya çıkmıştır.¹⁷

c) Ebeveyn Açısından

Avrupa’da yaşayan anne ve babaların cami derslerinden ve din görevlisinden beklentileri oldukça fazladır. Ebeveynlerin, çocuklarını camiye gönderme amaçları arasında; geçmişlerinin ruhuna Kur’an-ı Kerim’i orijinalinden okuyabilme mahareti kazanması, hatim indirebilmesi, çocuklarını imam/din görevlisi nezaretinde disipline edebilme inancı, temel İslamî bilgileri imam/din görevlisi marifetiyle kazanabileceği ve Türk kültürünü camide öğreneceği öne çıkmaktadır.¹⁸ Almanya’da yapılan bir araştırmaya göre ebeveynin camiden beklentisine olumlu cevap bulduğunu düşünenlerin oranı %26, buna karşın çocuk ve gençlere yönelik cami hizmetlerinden hoşnut olmayan ve bunu yetersiz görenlerin oranı ise %64 civarındadır.¹⁹ Memnuniyetsizlik oranının yüksek seyretmesine rağmen çocukları için büyük bir beklentiye sahip ve camide olup biteni merak eden “veli” tipleri, burada çocukları için tertiplenen toplantılara yeterli düzeyde katılım göstermemektedirler. Örneğin; Hamburg Merkez camisine kayıtlı 240 öğrencinin velisi ile mektup yoluyla iletişim kurulmasına rağmen bu toplantıya sadece 15 kişi katılmıştır. Bununla birlikte çalışan anne-babanın çocuk üzerindeki denetimi oldukça sınırlı kalmaktadır. Hâlbuki eğitimcilerin ısrarla belirttiği gibi günümüzde aile desteği olmadan, sağlıklı aile ortamı teşekkül ettirilmeden öğrencilerin ne okulda ne de camide başarılı olmaları mümkündür. Sayıları az da

17 Muhammet Mertek, *Avrupada’ki Anadolu, Toplum, Eğitim, Dil*, (Kaynak Yayınları), İstanbul 2007, s. 127.

18 Hacı Halil Uslucan, “İslam und Integration: Die Psychologisch-Pedaagogische Perspektive”, *Die Rolle der Religion im Integrationsprozess*, ed. B. Uçar, (Peter Lang Yayınları), Frankfurt am Main 2010, ss. 391-392; Nevzat Aşıkoğlu, “DİB’nin AB Ülkelerindeki Türklere Yönelik Hedef ve Politikaları Üzerine”, *Uluslararası Avrupa Birliği Şurası*, 3-7 Mayıs 2000 (DİB Yayınları), Ankara 2000, ss. 204-205.

19 EKD; *Wie viel Insttit*, aynı yer.

olsa bazı ailelerin camiye çocukları için bir bakımevi veya emniyet ortamı şeklinde görmeleri ayrı bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Doğruluğu/yanlılığı ayrı bir tartışma konusu olmakla birlikte Avrupa'da çocuğunu cami görevlisine teslim eden ebeveynlerde, "eti senin kemiği benim" diyen bir anlayış yoktur.

d) Dernek Açısından

Avrupa'da Müslümanların yaşadığı her yerleşim bölgesinde bir cami bulunmamaktadır. Kimi yerlerde ise cami yerleşim bölgesine oldukça uzaktır. Gerçi camilerde din dersi ve Kur'an eğitiminde öğrenci sayısının çokluğu ve canlılığı Türk toplumunun yoğun olarak ve birçok camiye sahip olması ile değil, caminin aktifliği ve konuya verdiği önemle doğru orantılı olduğunu söylememiz gerekir. Ancak bizim üzerinde özenle durmak istediğimiz husus Avrupa'daki cami derneklerinin finansal sıkıntılıdır. Cuma günü cami cemaatinden toplanacak yardım, hanımlarca yapılan kermes ve üye aidatlarıyla varlığını sürdürmek zorunda kalan, bütün mesaisini borç kapatmaya odaklayan bir dernek yapısı ve yönetimiyle karşı karşıya bulunuyoruz. Bu şartlarda varlığını ikame ve idame ettirmeye çalışan derneklerin, çocuklar için modern çağın gereklerine uygun ortamı ve materyali temin etmeleri gayri kabil gözükmektedir. Dernekler bünyesinde sınıf olmaya müsait odalar ise gelir getirmesi amacıyla kiraya verilmektedir.

Dernek yönetimleri açısından bir diğer önemli eksiklik, -istisnalar olsa bile- çocukların geleceğine yönelik yatırımdaki vizyon ve misyon eksikliğidir. Keza resmi din görevlisi olmayan ya da olup da yetersiz bulunan çoğu derneklerde öğrenci fazlalığı nedeniyle fahri ve "tanıdık" öğreticiler istihdam edilmektedir. Bir başka ifadeyle, camiye devam eden öğrencilerin çoğunluğunu ve düzenliliğini kızlar oluşturduğu için ücreti dernekçe ödenen bayan öğreticilerin sayısı oldukça fazladır. Bunların ehil olup olmadıkları tam tespit edilememekte, istihdam öncesi din görevlisi ve Ataşelik devre dışı bırakılmakta ve onlara karşı yeterli bir denetim gösterilememektedir.

Kendi iç bünyesinde dernekler bu gibi sorunlarla yüzleşirken, bu defa dıştan bir başka ithamla daha baş başa kaldıklarını görmekteyiz. Müslümanlara karşı önyargıların ve islamofobinin çoğaldığı bir dönemde camilerde verilen din eğitiminin çeşitliliği, içeriği ve yöntemiyle ilgili bilgilerin yeterince izah edilememesi bazı çevrelerde şüphe uyandırmaktadır. Bu yüzden Alman okullarında İslam dersinin verilmesinin şart olduğunu ileri sürenler bulunmaktadır.²⁰ Başka bir ifadeyle söylemek gerekirse,

20 Peter Graff, "Die Religiös- Ethische Erziehung von Muslimischen Schülern in Deutschland: Kontext

camilerde yapılan din eğitiminin anti-demokratik olduğu, uyumu engellemeyi amaçladığı, çocuğu eğitmekten ziyade şekillendirdiği, bireysel gelişimi engellediği, milliyetçi duyguların yanı sıra fanatik dinî duyguları aşıladığı, çocuklara aşırı yüklenmeyi esas aldığı, pedagojik formasyonu ihtiva etmediği ve üstelik pedagojik eğitimi yeterli olmayan görevlilerce verildiği iddia edilmektedir.²¹ Doğrusu dıştan yöneltilen bu itham ve iddiaları destekleyen verilere sahip değiliz. Hâlbuki okul derslerinde başarılı ve düzenli olanların aynı performansı cami derslerinde de gösterdiği, okulda başarısız ve düzensiz seyir izleyenlerin, üstelik anne-baba tarafından takip edilmeyenlerin cami kurslarında da bunu devam ettirdiği anlaşılmaktadır.²² Ancak yine de muhtemel bu iddialar karşısında daha dikkatli olunmalı, klasik bir Kur'an kursu eğitiminden behemehâl uzak kalınmalıdır. Aklı ön planda tutan ve hayatı maddeye göre uyarlamış bir Batı toplumu gerçeği karşısında hayatını idame ettirme durumunda kalacak çocuklarımızın gelecekte içine kapanık, derdini/sorununu anlatamayacak ölçüde çekingen, sosyal hayattan kopuk, pasifize edilmiş, zahidâne bir yaşam tarzıyla yetiştirilmesi içler acısı bir durum tevlit edebilir. Özetle ve kelimenin tam anlamıyla tarafları bağlamında bakıldığında Avrupa'da "Kem aletle kemâlât olmaz" deyişinin haklılığına şahit oluyoruz. Ancak elimizdeki bütün imkân/imkânsızlığa rağmen yine de mevcut durumdan azami ölçüde nasıl yararlanabiliriz? Bu soruya hep beraber bir cevap bulmak zorundayız. Bu nedenle hafta sonu kurslarında devreye soktuğumuz ve adına "Hamburg Örneği" dediğimiz yeni bir sistem bulunmaktadır.

III- Hamburg Örneği

Almanya'da altı yıl din görevlisi, üç buçuk yıl Ataşe olarak çalışmanın getirdiği mesleki tecrübeden de istifade ederek, görev bölgemiz Hamburg'da yeni bir metoda başvurmanın gerekli olduğu kanaatine vardık. Bu maksatla önce din görevlileri, dernek yönetimleri ve DİTİB NORD Eyalet Birliği temsilcileriyle periyodik toplantılar tertip edilmiş ve akabinde bu maksada yönelik din görevlilerinden bir komisyon teşekkül ettirilmiştir. Uluslararası İlahiyat Programı çerçevesinde Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde okuyan bir kız öğrenci, merkezde bulunan üç pilot camimizdeki kurslarda altı hafta süreli bir staj yapmış ve gözlemlerini bir rapor hâlinde komisyonumuza sunmuştur. Bu arada kurslara devam eden 91 öğrenciyle 20 sorudan oluşan bir

und Entwicklungsperspektive", *İslam-Staat und Moderne Gesellschaft in der Türkei und in Europa*, (K. Adenauer Vakfı Yayınları), Ankara 2005, s. 337.

21 Hans Thomae Venske, *İslam und Integration*, Hamburg 1981, s. 4 ve 147.

22 Ömer Yılmaz, "Çocuklarımızın Başarısı için Neler Yapmalıyız?", *Diyabet Avrupa Aylık Dergi*, Sayı 150, Ekim 2011, ss. 39-42.

anket gerçekleştirilmiştir. “Hamburg Örneği” adını verdiğimiz bu yeni uygulamaya başlamadan önce bize bağlı 33 dernekte Kur'an kurslarına düzenli/düzensiz devam eden öğrenci sayısı 2020 olarak tespit edilmiştir. Uygulanan yeni yöntem sayesinde dağıtılan karnelerden anladığımız kadarıyla bu rakamın son bir yılda %83 oranında arttığı gözlemlenmiştir. Bu yeni yöntemle beraber bölgemizde kurslara katılım sadece Türklerle sınırlı kalmamış, Afgan, Arnavut hatta Arap cemaatinden Müslümanlar da ilgi göstermiştir. Geri dönüşüme bakıldığında uygulamada her ne kadar bazı eksikler ve kimi camilerde yeterince yardımcı öğretici istihdam edilememiş olsa da bu yeni model %75 civarında kabul görmüştür. Getirilen bu yeni modelle camilerde daha disiplinli ve sistemli bir ders, nimet-külfet dengesi, öğrencinin severek ve anlayarak derse katılımı, geldiği seviyeyi tespit, sınıfta belli kural ve kaideler manzumesi, veli tarafından ilgiyle takip, Türkçenin yanı sıra Almancanın da devreye girdirildiği bir anlayış amaçlanmıştır. Bir ekip çalışmasıyla hayat bulmuş “Hamburg Örneği”nin süreci ve ana hatları şu alt başlıklardan oluşmaktadır:

a) Anketin Gerçekleştirilmesi ve Değerlendirilmesi

Düzenlenen anketin amacı, DİTİB camilerinde hafta sonu gerçekleştirilen dinî bilgiler ve Kur'an kurslarının tarafları açısından imkân/imkânsızlıklarını tespit edip mevcut durumdan azami verimi elde etmektir. Anketin anonim yapılmasından dolayı katılan deneklere tarafsız cevap vermenin önemi anlatılmıştır. Hamburg bölgemizde DİTİB'e bağlı 33 camide eğitim gören cinsiyeti, gittiği okul türü, yaşı ve kursa katılım süresi farklılık arz eden öğrencilere bizzat tarafımızdan ve din görevlisi nezaretinde yirmi sorudan oluşan bir anket uygulanmıştır. (Bkz. Ek-I) Anketin objektif olmasına dikkat edilmiş, doğru cevap alabilmek için gerektiği yerde sorular Almanca da ifade edilmiştir. Çoktan seçmeli sorulardan oluşan anketin kategorilerini “din görevlisi, öğrenci, dernek, ebeveyn ve derslerin muhtevası ve dili” oluşturmaktadır. Ankete katılan deneklerimizin yaş ortalaması 13'tür. Anketin genel değerlendirmesinden elde ettiğimiz sonuçları şu şekilde özetlemek mümkündür:

Ankete katılanların % 52'sine göre din görevlisinin Almanca bilmesi verimi olumlu yönde artırmakta, görevlinin Almanca konuşamaması tasvip edilmemektedir. Ankete göre çocukların % 70'i camiye severek gelmekte ve programlara kendi istekleriyle katıldıklarını belirtmektedir. Deneklerin % 79'u devlet okullarında din dersi verilse bile camiye severek gelebileceklerini ifade etmektedir. Bir başka ifadeyle dıştan iddia edildiği gibi cami derslerinin okul derslerine ayrı bir yük getirmediğini katılımcıların % 58'i ifade etmektedir. Çocukların % 44'ü kurslarda en fazla korktuğu hususu “yarışmaya katılmak” olarak belirtmiştir. Öğrencilerin yaklaşık % 50'si

beş yıldan daha fazla süredir bu kurslara devam etmektedir. Çocukların derslerde en fazla ilgisini çeken konuların başında % 52 ile Peygamber Efendimizin (s.a.s.) hayatı gelmekte ve % 38'i Kur'an-ı Kerim'i orijinalinden okumayı öğrenmek istemektedir. Camilerdeki kurslara devam eden kız öğrencilerin oranı erkeklere göre daha fazladır. Yaş grubuna göre hafta sonu uygulanan kurslara en yoğun katılım 10–12 yaş iken en az katılım 14 yaş ve üstüdür. Öğrencilerin % 42'si derslerin dilini anlamakta zorlandıklarını ifade etmişlerdir. Ankete katılan çocukların % 73'ü camideki fiziki ortamın iyileştirilmesini istemekteler, aidaat alınsa bile kursa katılacaklarını belirtmekte ve alınan bu aidaatların çocuklar için harcanması gerektiğine inanmaktadırlar.

Gerçekleştirilen bu anket çalışmasına göre, Batı eğitim sistemini özümsemiş olan öğrenciler, bir öğretim metodu olarak ezberciliği çok doğru bulmamaktadırlar. Öğrencilerin başarısında beklenildiği gibi anne babaların din görevlisiyle irtibatı ve öğrenciyi takibi, çocuğun performansı ve kursların verimliliği açısından çok önemli rol oynamaktadır.

b) Yardımcı Öğreticiler

“Yardımcı Öğreticiler” adı verilen bu kişiler, din görevlisi nezaretinde ve kendi camilerimizden yetişmiş/yetiştirilmiş başarılı ve Almanca bilen kişilerden seçilmektedir. İhtiyaca göre kız-erkek bu şahısların aylıkları alınan aidaatlardan tahsil edilmektedir. Dernekdeki din görevlisinin asli vazifesi öğretici olma yanında koordinatörlüktür. İlk iki dersi müstakil veren bu yardımcı öğreticiler, üçüncü dersi öğrencileriyle birlikte din görevlisi nezaretinde ikmal etmektedirler. Böylece dil bilmenin de avantajı ile (zira sınıflarda/kurslarda farklı ülkelerden gelen çocuklar da mevcuttur) her çocuğa daha fazla zaman ayrılması ve öğrencinin Türkçe anlamadığı/bilmediği yerde Almanca iletişim kurulması amaçlanmıştır. Zira derste hîn-i hacette Almanca konuşma tercih edildiğinde derslere/kurslara katılımında bir yoğunluk oluşmakta ve öğrenci derse aktif katılabildiği için sevinmektedir. Bu yardımcı öğreticilerin yeterli pedagojik bir disipline sahip olmamaları bir dezavantaj gibi görünmesine rağmen, yaşanan ülkede doğup büyüdüğü ve yaş itibarıyla de öğrenciyeye daha yakın oldukları için öğrencilerin rahat soru sormalarına ve ikna edici cevap bulmalarına imkân sunmaktadır. Ayrıca bu sayede din görevlisinin yükü azaltılmakta, seviyelerine ve cinsiyetlerine göre öğrenci sınıfları teşekkül ettirilmektedir. Alman eğitim sistemine ve Almancaya vâkıf bu yardımcı öğreticiler öğrenci psikolojisini yakinen bildikleri için sınıfta sükûneti daha rahat sağlayabilmektedir. Yardımcı öğreticilerin yerel dernek için bir diğer getirisi gençlerin camiyle olan irtibatlarını temin etmeleri ve din görevlisi bulunmadığı hâllerde cami din hizmetini yürütmeleridir. Ancak ne var ki bu öğreticilerin derslere

düzenli girmeleri, işi ciddiye almaları, sorumluluk duymalarında din görevlisine ve dernek yönetimine büyük görevler düşmektedir.

c) Kayıt Formu ve Aidat Sistemi

Camide verilen kurslara katılımın serbest olması nedeniyle yılın her gününde yeni bir öğrenci ile karşılaşmak mümkündür. Öğrenci ve velisi açısından yaptırımı olmayan bu derslerde düzenliliği sağlamak ve verimi yükseltmek için özel bir “kayıt formu” aracılığıyla kursa katılmak isteyen her öğrenciye belli bir zaman diliminde kayıt yaptırma şartı getirilmiştir. Keza aidat sistemi de bir zorunluluktan kaynaklanmıştır. Zira Avrupa’da nimet-külfet dengesi yadsınamayacak ölçüde büyük bir öneme sahiptir. “Nachhilfe” isimli okul derslerine yardıma yönelik etüt merkezlerinde eğer öğrenci bir ücret ödüyorsa, kurumların verimliliği artıyor ve sınıflarda/kurslarda disiplin sağlanıyor. Eğer bu tarz kurumlar ücretsiz hizmet veriyorsa öğrencilerin sürekliliği sağlanamıyor ve kursların ciddiyeti azalıyor. Getirilen sembolik bu aidat sistemi “Sınıf Kasası” adı altında “Cami Aile Birliği” tarafından kayıt esnasında tahsil edilmektedir. Elde edilen bu ücret, yardımcı öğreticiye aylık ödeme, öğrenciye basit ödüller alma, kahvaltı yaptırma, dış gezi düzenleme, materyal temin etme, kırtasiye masrafı, posta ücreti ve kiracıları tarafından boşaltılıp sınıf yapılan derneğe maddî katkı sağlama gibi amaçlar için kullanılmaktadır. Ücret veren veli ve öğrenci de kurslara finansal destek verdiği için işi daha sıkı tutmakta ve geri dönüşüm bekleyerek oto-kontrol yapmaktadır.

d) “Cami Aile Birliği” Seçimi

Eğitim yılı öncesinde veli toplantısı yapılarak biri bay öteki bayan olmak üzere iki öğrenci veli temsilcisi seçilmektedir. Dernek yönetiminden de bir kişinin iştirakiyle “Cami Aile Birliği” yönetimi oluşturulmaktadır. Seçilen bu kişiler, din görevlilerine yardımcı olmak, veli-öğrenci iletişimini sağlamak, velilere periyodik bilgilendirme mektupları göndermek, aidat toplayarak sınıf kasasını tek elden idare etmekle yükümlüdürler. Yine bu birlik çocuklara yönelik sportif, kültürel, eğlence vb. sosyal aktiviteler organize etmektedir. Yardımcı öğreticiler ve din görevlisiyle iletişim içinde olan bu birlik, öğrencilerin dilek ve temennilerinin ilgili kurum içi mekanizmalara ulaştırılması için her sınıftan bir başkan (Cami sözcüsü) seçmektedir.

e) Ders Günlüğü (Logbuch) ve Öğrenci Takip Çizelgesi

“Ders Günlüğü” adı verilen defterle öğrencinin derste geldiği aşama takip ve tespit edilmektedir. Bu aşamalar farklı renkteki küçük kâğıtlarla deftere yapııştırılarak veli ve öğrenci tarafından da takip edilmektedir. Belli sayıda olumlu renk kazanan

öğrencinin öğretici tarafından küçük bir hediye ile ödüllendirilmesi gerekmektedir. Bu deftere öğretici ihtiyaç hâlinde not düşmektedir. Bu notların veli tarafından sürekli takip edilmesi amacıyla, defterin her veli tarafından ayda bir imzalanması gerekmektedir. Böylece üçlü koordine ve sağlıklı iletişim ortamı sağlanması hedeflenmiştir. Ders günlüğü defterinin sonunda “Özür Tabelası” adı altında öğrencinin okula neden geç geldiği veya gelmediği günler işlenmekte ve veli tarafından aylık kontrolü de gerçekleştirilmektedir. Bu defterde sınıf içerisinde öğrencilerin ortaklaşa aldıkları karar gereği uyulması zorunlu kural ve kaideler de bulunmaktadır.

f) Tek Tip Çanta ve Ders Malzemesi

Camiye devam eden her öğrenciye, ücreti alınan aidatlardan karşılanmak şartıyla üzerinde DİTİB logosu bulunan ve çocuğun kurslara katıldığı ilgili caminin adının yazılı olduğu bir çanta verilmektedir. Bu çantanın içinde not defteri, kalem vb. zaruri araç ve gereçlerle birlikte bazı temel tek tip kitaplar da her öğrenciye hediye edilmektedir. Bu çanta öğrencinin daha düzenli olmasını sağlamak ve kendisine DİTİB aidiyet kimliği kazandırmaktadır. Bu bağlamda ilk etapta Ataşelik bölgemizdeki öğrencilere 2150 adet çanta dağıtılmış ve talep üzerine 2012 yılında 230 adet çanta siparişi daha verilmiştir.

g) Kur Sistemi, Merkezi Sınav ve Karne Dağıtımı

Dersler üç temel ve iki profesyonel olmak üzere toplam beş kurdan oluşmaktadır. Her kur üç ayrı dersten meydana gelmektedir. Dersler on ay süreli planlanmış ve her öğrencinin okul eğitimindeki gibi senede iki dönemde bir kur geçmesi hedeflenmiştir. Her dönem sonu öğrenci seviyelerine göre test sistemiyle bir komisyon tarafından hazırlanan özel bir sınav gerçekleştirilmektedir. Merkezi yönetilen bu sınav da öğrenciler bilgisayar kaydıyla takip edilmektedirler. Bu sınavda başarılı olanlara karne verilirken başaramayanlar için kur tekrarı tavsiye edilmektedir.

IV- Değerlendirme ve Genel Tavsiyeler

Buraya kadar anlattıklarımızdan hareketle kursların ıslahına ve gelecekteki verimine yönelik bazı değerlendirme, teklif ve tavsiyelerimizi şu şekilde sıralamak mümkündür:

1- Din görevlisi, iyi yetiştirdiği ya da etrafında bu konuda tahsil almış gençlerden müteşekkil 3–4 kişilik bir “yardımcı öğretici” kadrosu kurmalı, her eğitime 15 öğrenci düşecek şekilde çocukları bilgi ve yaşlarına göre de tasnif ederek onların sorumluluğuna vermelidir. Din görevlisi ve Ataşelik bütün bunları bir koordinatör şeklinde

kontrol etmeli, ehil olup olmadıklarını bilmeli, ellerine takip edecekleri bir müfredat vermeli ve zaman zaman gelen aşamayı da denetlemelidir. Yine ders içinde "Mentor Usulü" adı verilen bir yaklaşımla daha iyi yetişmiş öğrenciler diğerlerine rehberlik yaparak onları ders verebilir hâle getirmelidir.

2- Din eğitiminin niteliği bağlamında modern sistemde artık kuru ezbercilik, dayatmacılık ve taklitçilik tasvip edilmemektedir.

3- DİTİB derneklerinde kurslara katılımın disiplin ve ciddiyeti açısından, nimet-külfet dengesinin sağlanması bakımından sembolik de olsa makbuz karşılığı belli bir aidat alınmalıdır. Alınan bu aidatlar, öğrenci yararına kullanılmak kaydıyla hem dernek imkânlarına katkı sağlayacak hem öğrencinin derse gelmesine ciddiyet kazandıracaktır.

4- Öğreticilere senede en az iki defa, Avrupa'daki öğrenciye yaklaşımı ele alan bir pedagoğ tarafından seminer verilmelidir.

5- Eğlenerek eğitime büyük bir önem taşımaktadır. (Spor, piknik, ilahi öğretme, kutsal geceler, bayram süslemelerinde aktif rol verme vb.) Keza 5. sınıfa kadar olan pek çok ilköğrencisi öğretici tarafından anlatılan bilgileri ana dilde defterine kayıt etmekte zorluk çekmektedir. Bunlar için gerekirse anlatılan konular yazılı şekilde öğrenciye verilmelidir.

6- Kur'an öğretimini merkeze oturtan faaliyetler için her Ataşelik bölgesinde donanımlı bir "yatılı kurs" açılmalıdır. Gerekirse bu kursların öğrencileri Türkiye'den gönderilmelidir.

7- Kurslarda yetiştirilen çocukların mihrap ve minberde, müezzinlikte, kutsal gün ve gecelerde, dinî ve millî bayramlarda cemaatin gözleri önünde değerlendirilmesine önem verilmelidir. Böylece çocukların camiye bağlılıkları sağlanmalı ve ebeveynlerin de memnuniyet ve desteği kazanılmalıdır.

8- Avrupa'ya yönelik müfredat çiftdilli (bilingual) hazırlanmalıdır. "Dinimi Öğreniyorum" setine benzer kitapçıkların sonuna dinî kelime ve kavramları açıklayan bir lügat/sözlük eklenmelidir.

9- Hafta sonu kursları iki ana bölümden oluştuğu için Kur'an dersleri Türkiye'den gelen din görevlileri, cüz ve dinî bilgiler ise onun nezaretinde Almanya'da yetişmiş kimseler tarafından verilmelidir. Sınıf sıkıntısı çekilen derneklere ikili eğitime geçilmelidir.

SONUÇ

Avrupa'ya bahusus Almanya'ya göçün yarım asrını geride bıraktığımız bu zaman diliminde çocuklara, gençlere ve yetişkinlere (özellikle hanımlara) yönelik faaliyetlerde istenilen ve beklenen seviyenin oldukça uzağında bulunmaktayız. Nitekim 2011 yılı 1-7 Ekim "Camiler ve Din Görevlileri Haftası"nda Diyanet İşleri Başkanlığının hem yurt içinde hem yurt dışında "Cami ve Çocuk" temasını özel olarak gündeme alması isabetli bir karar olmuştur. Ancak hizmet sunduğumuz hedef kitle değişmiştir. Tabir yerindeyse yeni hedef kitlemizi "Alman Müslümanlar" oluşturmaktadır. Bu durum ister istemez hepimize yeni bir din ve diyanet hizmetleri konsepti hazırlama mecburiyeti getirmektedir. Genelde bütün Avrupa ülkelerinde, özelde Türklerin yoğun olarak yaşadığı Federal Almanya'da dini pek çok sorun henüz çözüm aşamasından uzaktır. Ancak buna rağmen eldeki imkânlardan azami istifadeyle çocuklara ve gençlere yönelik aktivitelere ağırlık verilmelidir.

Almanya'da DİTİB camilerinde hafta sonu temel dinî bilgiler ve Kur'an derslerinde yaşanan sorunları önemine binaen öğrencilerin devamsızlığı, ebeveynlerin ilgisizliği, dil yetersizliği, sorumsuz davranışlar, disiplinsiz ders ortamı, sınıfların mevcut durumu, yaşlı cemaatin sert davranışı, zaman yetersizliği, nesiller arası çatışma, ahlakî değer yozlaşması, öğrenilen konuların pratik hayata yansımaması, din görevlilerinin hayal kırıklığı, yetersiz pedagojik formasyon, müfredatın klasik kalması, dernek vizyonsuzluğu ve maddî imkansızlıklardan oluşması şeklinde sıralamak mümkündür. Ancak hangi şekilde ve şartta olursa olsun çocukların derse katılımı her halükarda özendirilmeli ve ödüllendirilmelidir.

Şüphesiz Hamburg Din Hizmetleri Ataşeliği bölgesindeki camilerde uygulamaya koyduğumuz ve bu makalede sunumunu yaptığımız "Hamburg Örneği"nin kusursuz ve her yerde tereddütsüz uygulanabileceği iddiasında değiliz. Teoride ne kadar iyi bir program olursa olsun, pratikte uygulayan kişiler onu iyi tatbik edemediği sürece hedeflenen verimi elde etmek mümkün değildir. Bu modelde dikkat edilmediği takdirde yardımcı öğreticilerin dersleri ciddiyetten uzak yapmaları, çocuklara sahih dinî bilgileri sunamamaları, hafta sonu Kur'an kurslarında yerel dili çok sıkça kullanmaları ana dilin unutulmasına ve sorunlar yaşanmasına sebep verebilir. Bütün artı ve eksilerine rağmen uyguladığımız bu model, -en azından kendi bölgemizde- geçmişe oranla belli bir mesafe kat edilmesini sağlamış ve bölgeye bir canlılık kazandırmıştır.

Netice olarak Avrupa'da din görevlilerimiz ve cami derneklerimiz bütün imkânsızlık/sorunlara rağmen hafta sonu ve tatillerde verdiği dinî bilgiler ve Kur'an

kursları hizmeti sayesinde öğrencilere millî ve dinî değerlerini tanıtmada ve tanıtmada önemli bir rol üstlenmektedir. Yine camilere gelen bu öğrencilere içinde yaşanan toplumun eğitim imkânlarından yararlanmalarından uyuma katkı sağlamalarına kadar pek çok konuda sosyal içerikli tavsiyelerde bulunmaktadır. Doğrusu sayılan pek çok soruna rağmen sosyalleşmesi iyi, beşeri ilişkilerde aktif, veli ile irtibatı sağlayan görevlilerin başarılı oldukları gözlemlenmektedir. Keza öğrenciye sempatik ve sevgiyle yaklaşan, tebessüm eden, hizmette özveri, fedakârlık ve hasbiliği resmiliğin önünde tutan, Batı'da çocukların ve ailelerin içinde bulunduğu durumu dert edinen, irfâni boyut ve gönül dünyasını imar eden, hatta eşini de gerekirse bu hizmet için seferber eyleyen din görevlilerimizin gayretleri takdire şayan bir husustur. Avrupa'da hafta sonu temel dinî bilgiler ve Kur'an kurslarının geleceği ve başarısı herkesin ve her kesimin görevini bi hakkın yerine getirmesiyle mümkün gözükmektedir.

EK- I: ANKET SORULARI

Sevgili Gençler!

Bu anket, camilerimizde hafta sonları ve tatil günlerinde yapılan dinî bilgiler ve Kur'an derslerinin öğrenci, dernek, öğretici ve veliler tarafından algılanmasına yönelik kısa bir analiz yapmak, böylece eksiklikleri tespit edip daha iyi olması için öneriler bulmaya yöneliktir. Ankette isminiz belirtilmeyecektir. Her soruya cevap vermeden önce iyi düşünüp, doğru anlamak ve içtenlikle cevap vermek önemlidir. Aşağıdaki sorularda sunulan cevap ihtimallerinden sadece birini işaretlemeniz gerekmektedir. Diğer cevapların da doğru olması ihtimaline rağmen sizce en doğru cevap hangisi ise onu işaretlemeniz yeterlidir. Seçmeli olmayıp cevap beklenen sorulara cevaplarınızı kısa ve öz cümlelerle yazmanız yeterlidir. İlginize teşekkür ederiz!

(Diese Umfrage ist anonym und hat zum Ziel, die Qualität des Religionsunterrichts in den Moscheen zu erfassen um eventuelle Verbesserungen vorzuschlagen. Bitte keine Namen aufschreiben. Bei den Antworten jeweils nur ein Kästchen ankreuzen. Bei offenen Fragen in kurzen Sätzen antworten.)

Yaşınız:

Devam ettiğiniz okul türü :

Hauptschule, Real Schule Gymnasium Diğer

Kursta şu an bulunduğunuz aşama: Cüz Kur'an

1-Kaç yıldır cami derslerine katılıyorsunuz?

1 3 5 Daha fazla

2-Hafta sonu yapılan cami kurslarını geldiğiniz noktada kendi açınızdan nasıl buluyorsunuz?

Yeterli Kısmen yeterli Yetersiz

3-Cami dersleri okul derslerine ayrı bir yük getiriyor mu?

Evet getiriyor Hayır getirmiyor

4-Din dersleri okulda verilecek olsa yine camiye devam eder misiniz?

Evet Hayır

5-Derslerin dilini rahat anlayabiliyor musunuz?

Tamamen anlıyorum Bazen anlıyorum
 Hiç anlamıyorum Hiç ilgimi çekmiyor

6-Bu kurslarda hangi konular ilginizi çekiyor?

İbadet Peygamberimizin hayatı
 Ahiretle ilgili konular Kur'an okuma

7-Kursa kimin isteğiyle katılıyorsunuz?

Kendi Arkadaş Anne-Baba

8-En fazla neyi öğrenmek istiyorsunuz?

- Namaz kılmayı Ülkemiz hakkında bilgi
 Kur'an okumayı Duaları ezberlemeyi

9-Camide çocuklar için en çok neyi eksik buluyorsunuz?

- Görsel materyaller Masa-Sandalye
 Oyun Alanı Yaşlılarda sevgi ve anlayış

10-Dersi veren görevlide size göre eksik olan şey nedir?

- Bize karşı davranışı Ders anlatma metodu
 Almanca bilgisizliği İlgisi ve sevgisi

11-Cami kurslarına katılım için küçük miktarda aidat alınması doğru mudur?

- Evet Parasız olmalıdır
 Alınıp çocuklara harcanmalıdır Paralı olursa katılmam

12-Ailenizde sizden başka camiyle ilgili olan birisi var mıdır?

- Anne-Baba Büyükanne-Büyükbaba
 Sadece ben Diğer akrabalar

13-Cami derslerine katılımınız nasıldır?

- Her hafta Ayda bir
 Ara sıra vakit bulur ve canım isterse

14-Görevliye sorduğunuz her soruya cevap alabiliyor musunuz?

- Evet Bazen
 Hayır Alıyorum, ancak ikna edici değil

15-Derslerin işlenmesi esnasında yanlış bulduğunuz husus nedir?

- Ezbercilik Dil anlaşılmıyor
 Mantıklı gelmiyor Konuların yetersizliği

16-Bu kurslarda en fazla neden çekiniyorsunuz?

- Sınav yapma Yarışmaya katılma
 Müezzinlik yapma Yaşlı cemaatin tutumu

17-Cami içi dini faaliyetlerde öğrendiğinizi uygulayabiliyor musunuz?

- Evet Bazen
 Din Görevlisi yönlendirmiyor Hayır kendim çekiniyorum

18-Anne-babanız cami kurslarıyla ilgili sizin hakkınızda din görevlisiyle görüşüyor mu? Sizinle ilgileniyor mu?

- Evet Hayır

19-Kurs bitirme belgesi (karne) almak sizce gereklidir?

- Mutlak verilmelidir Hatıra kalmalıdır
 Camiden ilişkisi kesmektedir Gereksizdir

20-Camilerde yapılan din derslerinin verimliliğini artırmak için teklifleriniz nelerdir? (cevap için yer yetmezse ekstra bir kağıda yazabilirsiniz)

ALMANYA'DA DİTİB CAMİLERİNDE HAFTA SONU UYGULANAN KUR'AN
KURSLARININ KISA BİR ANALİZİ "Hamburg Örneği"
